

Jaroslav P a n á č e k (Česká Lípa)

ZANIKLÉ OBCE VE VOJENSKÉM PROSTORU RALSKO 1946–1991

Před dvaceti lety, přesně 31. července 1991, opustil poslední sovětský voják Vojenský výcvikový prostor (VVP) Ralsko. Následně bylo rozhodnuto o jeho zpřístupnění. Tento akt umožnil po 45 letech zjistit rozsah tušených škod na tomto území, zabírajícím svojí rozlohou 250 km² téměř celou jihovýchodní čtvrtinu českolipského okresu. Až po několika letech, v roce 1997, vydal Vlastivědný spolek Českolipska monotematické 5. číslo sborníku Bezděz, které shrnulo ve 22 přírodovědných a třech historických příspěvcích tehdejší stav badatelské práce v tomto prostoru. Jeden ze tří historických článků¹⁾ podal soupis pramenů k dějinám středověkého osídlení VVP Ralsko. Dosud však nebyl pojednán v odborné literatuře přehled vesnického osídlení, které zaniklo v době existence vojenského prostoru. O to se snaží tento příspěvek.

Jedná se o dvacet zcela zaniklých vesnic a tři dvory. Pod pojmem zaniklá ves rozumíme vesnické osídlení, které přestalo fyzicky existovat, to znamená, že bylo opuštěno obyvateli a domy byly rozbořeny. Na řadě míst najdeme ještě zbytky zdí, sklepy z velké části vysekané do pískovce, ale jsou i místa, kde již není dřívější existence vesnice na první pohled patrná.

Do tohoto přehledu nejsou zahrnuty tři existující obce (Boreček, Brenná, Hradčany) a čtyři zčásti zaniklé obce (3 vsi: Hvězdov, Náhlov, Ploužnice, 1 městečko: Kuřívody), kde došlo k demolici větší části objektů. Zůstalo v nich pouze několik nejvýznamnějších (škola, fara, kostel, penziony, hostince aj.) a obce byly znovu po roce 1991 osídleny, takže dnes existují pod původním jménem.

Stručná historie VVP Ralsko

Zájem armády o zdejší území se datuje již do doby před II. světovou válkou.²⁾ Již tehdy vlastnila československá armáda v tomto regionu tři vojenské dvory – Medný (k. ú. Noviny), Ostrov (k. ú. Svěbořice) a Nový Dvůr (k. ú. Hvězdov) – a hřbíárnu v Mimoni s pozemky o celkové rozloze 330 ha.

Další etapu zahájila v březnu 1945 německá armáda výstavbou dvou polních letišť – u Hradčan (tehdy něm. Kummer) a u Hvězdova (něm. Höflitz). Jejich existenci

¹⁾ F. Gabriel – J. Panáček, Prameny k dějinám středověkého osídlení vojenského prostoru Ralsko, Bezděz 5, 1997, s. 47–72.

²⁾ J. Blažková, Vznik vojenského újezdu Ralsko, Bezděz 5, 1997, s. 9–46.

narušilo 9. dubna 1945 bombardování americkým letectvem a 15. června 1945 po osvobození Rudou armádou je převzal útvar strážní letky československé armády.

Osídlení budoucího vojenského prostoru v té době tvořilo (mimo dvorů) celkem 26 vesnic, z nichž ve třech čtvrtinách žilo 85–100 % Němců, ve zbylých byl jejich podíl nižší (50–70 %). Po odsunu německého obyvatelstva v roce 1946 byly vesnice dosídleny (samozřejmě, že ne zcela) českým obyvatelstvem z vnitrozemí nebo původním českým obyvatelstvem, které prostor opustilo po okupaci pohraničí Německem v říjnu 1938.

Již roku 1946 však současně začalo budování Vojenského výcvikového tábora (VVT) Bezděz, ustanoveného usneseními vlády ze 17. září a 30. října 1946. Hned od začátku roku 1947 se začalo s přesídlováním obyvatel, vlastně nových osídlenců. Ve dnech 18.–23. dubna 1947 pracovala ohraničovací komise na stanovení hranic vojenského výcvikového tábora.³⁾ V lednu 1948 došlo k přejmenování tábora na VVT Mimoň a konečně 1. července 1950 byl zřízen Vojenský újezd Ralsko.⁴⁾ Hlavním objektem zájmu československé armády v tomto prostoru bylo letiště v Hradčanech, pro jehož rozšíření bylo v roce 1948 odlesněno přes 300 ha plochy.

Československá armáda užívala VVP Ralsko do roku 1968. Po okupaci republiky sovětskou armádou jí byl celý prostor předán do správy a ta zde „hospodařila“ po následujících 23 let. Po otevření prostoru pro veřejnost došlo sloučením devíti osad (z toho dvou neobydlených) na území bývalého VVP od 1. ledna 1992 k vytvoření obce s kuriózním názvem Ralsko.⁵⁾ Její rozloha činí 171 km² a od 1. prosince 2006 získala statut města.

Zaniklé vesnice

Následující přehled podává základní onomastické a historické údaje o zcela zaniklých obcích. Ve vývoji jmen jednotlivých lokalit odkazují na patřičné stránky Profousova kompendia⁶⁾ a upozorňují pouze na sporné otázky jejich jmen a lokalizace. Ta je udávána vzdáleností a směrem od dvou nejbližších měst – Mimoně a Bělé pod

³⁾ J. Blažková, o. c. v pozn. 2, s. 26.

⁴⁾ J. Blažková, o. c. v pozn. 2, s. 33–34.

⁵⁾ Žádná obec s tímto jménem před vznikem VVP neexistovala. Jméno Ralsko nesou pouze od konce 14. století zříceniny hradu na stejnojmenné hoře a dva dvory pod horou – Malé Ralsko a Velké Ralsko. Kdysi ve středověku patrně ves Ralsko existovala. Připomíná se na panství hradu Ralsko v roce 1544 (resp. 1516), již jako pustá – Národní archiv Praha (dále NA Praha), Desky zemské větší království Českého (dále DZV) 2 K 23. Nebylo vyloučeno, že ležela u dvora Velké Ralsko, nedaleko něhož bylo v roce 1988 nalezeno větší množství keramiky ze 13.–14. století – viz F. Gabriel – J. Panáček, o. c. v pozn. 1, s. 55.

⁶⁾ A. Profous, Místní jména v Čechách, jejich vznik, původní význam a změny I, Praha 1954 (dále Pf I); II, Praha 1949 (dále Pf II); III, Praha 1951 (dále Pf III); A. Profous – J. Svoboda IV, Praha 1957 (dále Pf IV).

Bezdězem. Přesné souřadnice GPS zaniklé vsi nalezne zájemce na populárních internetových stránkách www.zanikleobce.cz. Údaje o počtech domů a obyvatel v roce 1930 uvádí přehled o sčítání v předválečném časopise Bezděz.⁷⁾

Datum zániku jednotlivých obcí nelze bohužel upřesnit pro naprostý nedostatek pramenů. Obecně lze podle různých skromných informací konstatovat, že většinou zanikly (resp. byly zničeny) v letech 1947–1980. Do roku 1968 ještě jistá část vesnických domů existovala. Jejich fyzický zánik lze většinou spojit s budováním ohromných tankových a dělostřeleckých polygonů sovětskou armádou a s jejich intenzivním využíváním.

1. Černá Novina, něm. Ober Schwarzwald

zaniklá ves 10 km vsv. od Mimoně. Pf III, 233.

Nejstarší zpráva z roku 1605 uvádí na panství Děvín „ves Dolnij a Hornij slove Czierna Wes s dwory“.⁸⁾ Dolní Černá Novina (Nieder Schwarzwald), ležící asi 0,5 km jz. od Horní a později zvaná něm. Niederwald, zanikla v době třicetileté války.⁹⁾ V Černé Novině (Ober Schwarzwald) žilo v roce 1930 v 21 domech 132 obyvatel. Byla úplně zničena v letech 1947–1980, na místě jsou pouze terénní nerovnosti po domech.

2. Dolní Okna, něm. Heide

zaniklá ves 8 km vjv. od Mimoně. Pf III, 257.

Ves vznikla jako osada dřevorubců a výrobců šindelů a objevuje se poprvé v roce 1720 pod názvem „Unter Woken“,¹⁰⁾ až roku 1834 uvádí topografie název „Haide“.¹¹⁾ Před II. světovou válkou byl užíván též český název Poustka. V roce 1930 zde žilo v 5 domech 17 obyvatel. Ves byla zničena v letech 1946–1950, zbyly pouze sklepy v pískovcových skalách.

3. Holičky, něm. Hultschken

zaniklá ves 11,5 km vsv. od Mimoně. Pf I, 668.

Profous uvádí jako první zprávu z roku 1544 „les Holiczky aneb Sedm Studnicz při vsi Luhowu mezi vsí Brzezynau“.¹²⁾ Les Holičky v tomto zápise je však vrch Holička (323,3 m n. m.), ležící mezi Luhovem a Velkým Grunovem, který se skutečně

⁷⁾ Kraj Českolipský. Statistická data dle sčítání lidu v roce 1930, Bezděz VI, 1935, s. 116–128.

⁸⁾ NA Praha, DZV. 133 H 4.

⁹⁾ J. Panáček, Zaniklé středověké osady na českolipském okrese. In: Z minulosti Děčínska a Českolipska IV, 1985, s. 289.

¹⁰⁾ J. Křivka, Nové osady vzniklé na území Čech v letech 1654–1854, Praha 1978, s. 73; 1720 Müllerova mapa Čech.

¹¹⁾ J. G. Sommer, Das Königreich Böhmen, statistisch-topographisch dargestellt II. Bunzlauer Kreis, Prag 1834, s. 221.

¹²⁾ NA Praha, DZV. 47 J 21.

v 16. století nazýval Březina. Se vsí Holičky tedy jméno tohoto lesa nesouvisí. Pro ves Holičky je nejstarším pramenem popis poloviny děvínského panství z roku 1549: „vsi medneho, holicziek“.¹³⁾ Německé jméno „Holsken“ se vyskytuje až roku 1616.¹⁴⁾ V roce 1930 zde žilo 143 obyvatel ve 35 domech. Ves byla zlikvidována v letech 1947–1980, zbyly pouze sklepy v pískovcových skalách.

4. Horní Krupá, něm. Ober Krupai

zaniklá ves 11,5 km jv. od Mimoně. Pf II, 425.

Je otázkou, zda listina krále Otakara z roku 1229, která uvádí „Chrupperi dimidiam villam“,¹⁵⁾ míní polovinu vsi (jak snad myslí Friedrich¹⁶⁾) nebo rozpuštěnou ves, tedy Krupou Horní a Dolní. Další zprávy z 13. a 14. století vzhledem ke jmenování kostela patří k Dolní Krupé. Teprve v urbáři kláštera Hradiště okolo roku 1400 jsou obě vsi rozlišeny: „Krupa superior – Krupa Inferior“.¹⁷⁾ Německé jméno „Kruppay“ se vyskytuje až roku 1654 v berní rule.¹⁸⁾ Roku 1930 zde žilo 274 obyvatel v 66 domech. Ves byla zlikvidována v letech 1947–1980.

5. Chlum, něm. Chlum

zaniklá ves 12,7 km vjv. od Mimoně. Pf II, 17.

Profous uvádí jako nejstarší doklad zprávu z roku 1225, která vedle „villam Hlum“ jmenuje několik dalších vesnic.¹⁹⁾ Celou zprávu lokalizoval J. V. Šimák²⁰⁾ do okolí Manětína u Plzně, ale nesouhlas projevil V. Šmilauer.²¹⁾ S tímto Chlumem nelze spojit ani zprávu z roku 1293,²²⁾ zde jde o Chlum u Jestřebí (kostel). Mylně se též spojuje tento Chlum s rodovým sídlem pánů z Chlumu.²³⁾ Poprvé je spolehlivě uveden v urbáři kláštera Hradiště okolo roku 1400: „villa Chlumek“.²⁴⁾ Nicméně v 2. polovině 16. století zde byl již pouze dvůr, uvedený pak roku 1720 na Müllerově mapě Čech

¹³⁾ NA Praha, DZV. 250 L 16.

¹⁴⁾ NA Praha, DZV. 138 E 16.

¹⁵⁾ G. Friedrich (ed.), *Codex diplomaticus et epistolaris regni Bohemiae II* (dále CDB II), Praha 1912, s. 328, č. 324.

¹⁶⁾ CDB II, 462.

¹⁷⁾ J. Emler (ed.), *Zlomek urbáře kláštera Hradištského*, Praha 1884, s. 14 a 18.

¹⁸⁾ NA Praha, BR 7, fol. 623.

¹⁹⁾ CDB II, 263, č. 270.

²⁰⁾ J. V. Šimák, „Dar Bolemilin“, *Český časopis historický* 39, 1933, s. 183.

²¹⁾ V. Šmilauer, *Osídlení Čech ve světle místních jmen*, Praha 1960, s. 17.

²²⁾ J. Emler (ed.), *Regesta diplomatica nec non epistolaria Bohemiae et Moraviae II*, Praha 1882, s. 701, č. 1634.

²³⁾ J. Panáček, o. c. v pozn. 9, s. 282.

²⁴⁾ J. Emler, o. c. v pozn. 17, s. 18.

jako „Chlum“ a u něj byla založena nová dominikální osada.²⁵⁾ V roce 1930 zde žilo 61 obyvatel ve 14 domech. Ves byla zlikvidována v letech 1947–1980.

6. Jablonec, něm. Gablonz

zaniklá farní ves (kostel Narození Panny Marie) 12,5 km vjv. od Mimoně. Pf II, 88.

Poprvé uvedena v rejstříku papežských desátků v roce 1352: „Jablonycz“,²⁶⁾ kdy patřila ke klášteru Hradiště v témže děkanátu. Německé jméno Gablonz uvádí až topografie v roce 1834.²⁷⁾ V roce 1930 zde žilo 315 obyvatel v 73 domech, byla zde i škola. Kostel byl údajně stržen již brzy po roce 1948, obec byla postupně zlikvidována úplně. Vojenským objektům, postaveným v intravilánu původní obce, se později říkalo Jabloneček, snad na rozlišení od Jablonce nad Nisou.

7. Jezová, něm. Jesowai

zaniklá ves 6,5 km s. od Bělé pod Bezdězem. Pf II, 141.

Poprvé se vyskytuje v urbáři kláštera Hradiště okolo roku 1400: „villa Gyezwe“.²⁸⁾ Nicméně na konci zápisu o Jezové se uvádí: „Item hospitale in Lipa, Luben V sexag., Sedlec II sexag. minus X gr. – Gyezwe et in Waltheri villa XVI sexag.“²⁹⁾ Zde již se, jak je zřejmé ze souvislosti, jedná o Jezvě záp. od České Lípy. Německé jméno „Gezoway“ uvádí poprvé v roce 1790 J. Schaller.³⁰⁾ Jezová měla v roce 1930 celkem 72 domů, v nichž žilo 300 obyvatel. Ves byla zlikvidována v letech 1947–1980.

8. Kostřice, něm. Kostřitz

zaniklá ves 12,7 km vjv. od Mimoně. Pf II, 327–328.

Nejstarší pramen je uvádí jako ves kláštera Hradiště v letech 1356–1360: „hered. in Kostrzy cur. rust.“³¹⁾ Zkomolené německé jméno „Kostrzicz“ se objevuje až v roce 1624.³²⁾ V roce 1930 zde žilo 57 obyvatel ve 13 domech. Ves zanikla v letech 1960–1970, v její severní části je dosud několik zřícenin domů.

9. Kracmanov, něm. Kratzdorf

zaniklá ves 11 km vjv. od Mimoně. Pf II, 356–357.

V roce 1700 se připomíná jako nová ves na panství Loukovec: „drei neue Dörflein Wubczen, Duchowsky und Kratzmannsdörfel“, vznikla tedy patrně nedlouho před-

²⁵⁾ J. Křivka, o. c. v pozn. 10, s. 126.

²⁶⁾ W. W. Tomek (ed.), *Registra decimarum papalium*, Praha 1873, s. 84.

²⁷⁾ J. G. Sommer, o. c. v pozn. 11, s. 220.

²⁸⁾ J. Emler, o. c. v pozn. 17, s. 19.

²⁹⁾ J. Emler, o. c. v pozn. 17, s. 20.

³⁰⁾ J. Schaller, *Topographie des Königreichs Böhmen IV. Bunzlauer Kreis*, Praha 1790, s. 214.

³¹⁾ J. Emler (ed.), *Reliquiae tabularum terrae regni Bohemiae anno MDXLI igne consumptarum I* (dále RTB), Praha 1870, s. 420.

³²⁾ NA Praha, Desky dvorské 71, fol. 2v.

tím.³³⁾ Müllerova mapa Čech ji uvádí roku 1720 pod názvem „Grasdörfel“. Roku 1930 měla 22 domů a 94 obyvatel. Ves byla zlikvidována v letech 1947–1980, nejsou po ní téměř žádné stopy.

10. Křída, něm. Křidai

zaniklá ves 11,5 km vjv. od Mimoně. Pf II, 398.

Okolo roku 1356 se připomíná „Pesco Kabat de Krzidy“,³⁴⁾ který zde snad seděl. Zkomolené německé jméno „Křitay“ nalezneme až v roce 1720 na Müllerově mapě Čech. V roce 1930 zde žilo ve 27 domech 108 obyvatel. Ves byla zlikvidována v letech 1947–1980.

11. Noviny, něm. Neuland

zaniklá ves 9,7 km v. od Mimoně. Pf III, 233.

Poprvé se objevuje v roce 1544 (resp. 1516) na panství hradu Děvína: „Nowiny ves“.³⁵⁾ V berní rule roku 1654 se nazývá „Neulandt“, v roce 1720 pak „Böhmisch Neuland“,³⁶⁾ ve 20. století česky též Česká Novina nebo Dolní Novina. Úřední název byl však Noviny. V roce 1930 měly 30 domů a 112 obyvatel. Ves zanikla v letech 1948–1980, zůstaly pouze sklepy v pískovcových skalách a několik zarostlých zbytků zdiva.

12. Okna, něm. Woken

zaniklá ves 9,7 km vjv. od Mimoně. Pf III, 257.

Původně ves kláštera Hradiště, v jehož urbáři z doby okolo roku 1400 se připomíná: „villa Okna“.³⁷⁾ Německé jméno „Woken“ nalézáme poprvé v berní rule roku 1654.³⁸⁾ Při sčítání roku 1930 bylo zjištěno 57 domů a 207 obyvatel. Ves zanikla beze zbytku v letech 1948–1980.

13. Olšina, něm. Wolschen

zaniklá ves 11,2 km vjv. od Mimoně. Pf III, 273.

Rovněž ves hradištského kláštera, okolo roku 1400: „villa Olssyna“.³⁹⁾ Německé jméno „Wolschen“ uvádí poprvé v roce 1790 J. Schaller.⁴⁰⁾ V roce 1930 měla 47 domů a 198 obyvatel. Ves zanikla v letech 1948–1980, zůstaly pouze zarostlé relikty zdiva domů se sklepy.

³³⁾ NA Praha, DZV. 118 E 24; J. Křivka, o. c. v pozn. 10, s. 171.

³⁴⁾ RTB I, 420.

³⁵⁾ NA Praha, DZV. 2 K 23.

³⁶⁾ K. Doskočil (ed.), Berní rula 1. Popis Čech r. 1654, Praha 1953, s. 147 (Boleslavsko, rekonstrukce ztracené části); 1720 Müllerova mapa Čech.

³⁷⁾ J. Emler, o. c. v pozn. 17, s. 16.

³⁸⁾ NA Praha, BR 7, fol. 725.

³⁹⁾ J. Emler, o. c. v pozn. 17, s. 16.

⁴⁰⁾ J. Schaller, o. c. v pozn. 30, s. 228.

14. Palohlavy, něm. Halbehaupt

zaniklá ves 10,8 km v. od Mimoně. Pf III, 319–320.

Poprvé se připomíná v roce 1396 tamější rychtář: „judici de Palohlaw“.⁴¹⁾ Již v minulosti i dnes se někde objevuje nesprávné jméno Polohlavy. Německé jméno „Halbehaupt“ se nalézá poprvé v roce 1654 v berní rula.⁴²⁾ V roce 1930 měly Palohlavy 60 domů a 251 obyvatel. Ves zanikla v letech 1948–1980, dnes pouze zarostlé reliкty zdíva domů se sklepy.

15. Proseč, něm. Proschwitz

zaniklá ves 12,6 km vjv. od Mimoně. Pf III, 490.

Nejstarší zpráva pochází z deskového zápisu panství Loukovec z roku 1545 (resp. 1503): „ves Prosez“.⁴³⁾ Jako obvykle uvádí poněmčené jméno berní rula roku 1654: „Proschwicz“.⁴⁴⁾ V roce 1930 zde žilo 206 obyvatel v 50 domech. Ves zanikla v letech 1948–1980, zůstaly pouze zarostlé reliкty zdíva domů se sklepy.

16. Prosíčka, něm. Prosischka

zaniklá ves 13,8 km vjv. od Mimoně. Pf III, 492.

Spolu s Prosečí se objevují na panství Loukovec v roce 1558: „vsi ... Proseč ... Malé Proseče“.⁴⁵⁾ V poněmčené transkripci pak v roce 1720 na Müllerově mapě Čech: „Klein Prossiczka“. V roce 1930 měly 12 domů a 49 obyvatel. Ves zanikla v letech 1948–1980.

17. Strážov, něm. Strassdorf

zaniklá ves 8,2 km j. od Mimoně. Pf IV, 187.

Již v roce 1688 se uvádí v mimoňské kostelní knize jakýsi Balthasar Kindel, který pracoval ve sklářské huti dokskeho panství.⁴⁶⁾ Snad by se mohlo jednat o strážovskou huť, u níž pak vznikla nová dominikální osada, která se objevuje poprvé pod názvem „Strasburg“ v roce 1720 na Müllerově mapě Čech. Obě jména pak uvádí J. Schaller⁴⁷⁾ v roce 1790: „Strasburg oder Strassdorf“. V roce 1930 zde bylo celkem 9 domů s 43 obyvateli. Ves zanikla v letech 1948–1980, jsou zachovány reliкty domů se sklepy.

18. Svěbořice, něm. Schwabitz

zaniklá farní ves (kostel Nanebevzetí Panny Marie) 7 km v. od Mimoně. Pf IV, 244.

⁴¹⁾ RTB I, 568.

⁴²⁾ K. Doskočil (ed.), o. c. v pozn. 36, s. 147 (Boleslavsko, rekonstrukce ztracené části).

⁴³⁾ NA Praha, DZV. 84 G 8.

⁴⁴⁾ NA Praha, BR 7, fol. 724.

⁴⁵⁾ Sedláček z Obesl. výpl. 1550–1628, B14 (dle Pf III, 492).

⁴⁶⁾ J. Tille, Aus der Umgebung von Niemes, Mitteilungen des Nordböhmisches Vereines für Heimatforschung und Wanderpflege 50, 1927, s. 28.

⁴⁷⁾ J. Schaller, o. c. v pozn. 30, s. 213.

Poprvé je doložena v roce 1325, kdy ji prodával Soběhrd ze Stakor: „in Swoborzicz“.⁴⁸⁾ Německé jméno Schwabitz uvádí poprvé v roce 1654 berní rula v českém zápisu: „Švabice“.⁴⁹⁾ Svěbořice byly po Kuřívodech největší obcí regionu, v roce 1930 zde žilo 640 obyvatel ve 150 domech. Kostel byl údajně zbořen hned v roce 1948, pak postupně celá ves. Dnes zde jsou dochovány pouze malé reliktů zdiva domů (včetně kostela nad rybníkem) a sklepy vytesané v pískovci.

19. Vrchbělá, něm. Neudorf

zaniklá ves 3,2 km ssz. od Bělé pod Bezdězem. Pf IV, 631.

Profous s odvoláním na J. V. Šimáka uvádí, že se „Vrchbělá nazývala ve 14. věku Dlouhou Doubravou“. Dále uvedený pramen z roku 1553 však svědčí o tom, že šlo o dvě vsi, neboť se zde praví: „kromě vsi vnově vystavené Dlouhé Doubravy a jiné řečené Vrchbělá“.⁵⁰⁾ Je tedy zřejmé, že Dlouhá Doubrava poté zanikla a zůstala pouze ves Vrchbělá. Nejstarším pramenem pro Vrchbělou tak je soupis vesnic, které náležely k soudu bělskému, z roku 1418 v bělské městské knize: „Vrchbiela“.⁵¹⁾ V berní rule z roku 1654 se nazývá oběma jmény, českým i německým: „Vrchbela aneb Neydorf“.⁵²⁾ V roce 1930 měla 90 domů a 406 obyvatel. Ves zanikla v letech 1948–1980, dnes zde stojí pouze zchátralé vojenské objekty.

20. Židlov, něm. Schiedel

zaniklá ves 10 km jv. od Mimoně. Pf IV, 838–839.

Další ze vsí hradištského kláštera, v jehož urbáři z doby okolo roku 1400 se poprvé uvádí: „villa Zydlow“.⁵³⁾ Německé jméno, vzniklé zkomolením českého, zaznamenává poprvé rovněž berní rula roku 1654: „Schiedel“.⁵⁴⁾ V roce 1930 zde žilo 317 obyvatel v 82 domech. Ves zanikla v letech 1948–1980, dnes po ní není téměř stopy.

Zaniklé dvory

21. Medný, něm. Mednay

zaniklý dvůr 11 km v. od Mimoně. Pf III, 44.

⁴⁸⁾ RTB I, 67.

⁴⁹⁾ K. Doskočil (ed.), o. c. v pozn. 36, s. 147 (Boleslavsko, rekonstrukce ztracené části).

⁵⁰⁾ Sedláček z Archivu v Bělé (dle Pf IV, 631).

⁵¹⁾ Státní okresní archiv Mladá Boleslav, Archiv města Bělé pod Bezdězem, Městská kniha z r. 1417, sign. IBI a 1, fol. E. 13. b (též J. Kalousek, Listiny a zápisy Bělské o věcech městských i sedlských z let 1345–1708, Rozpravy Královské České Společnosti nauk, VII. řady svazek 3, třída filosoficko-historická, číslo 1, Praha 1889, s. VI).

⁵²⁾ NA Praha, BR 6, s. 20.

⁵³⁾ J. Emler, o. c. v pozn. 17, s. 18.

⁵⁴⁾ NA Praha, BR 7, fol. 622.

Osídlení Medného se několikrát měnilo. Poprvé se objevuje v roce 1380 v jedné z nejstarších česky psaných listin: „ves řečená Medný“.⁵⁵⁾ V 16. století zde vznikl dvůr, který patřil k Děvínu (1543 „dvůr Mednay“⁵⁶⁾) a ves později pravděpodobně zanikla. Byla však nejspíše obnovena v 18. století jako dominikální osada, neboť topografie z roku 1790 uvádí v „Mednay“ 17 domů.⁵⁷⁾ Sommer v roce 1834 zde popisuje již pouze dvůr a ovčárnu: „Mhf. und die Schäf. Mednay“.⁵⁸⁾ Dvůr zanikl v letech 1948–1980, dnes pouze nepatrné reliktů zdiva.

22. Nový Dvůr, něm. Neuhof

zaniklý dvůr 5,3 km v. od Mimoně.

Profous tento dvůr neuvádí. Původní jméno lokality bylo Wüstewiese, tedy Pustá louka, které se udržovalo až do 19. století. Poprvé je uvádí Müllerova mapa Čech v roce 1720: „Wüstewiesen“, stejně tak (Wüste Wiesen) i I. vojenské mapování Čech v letech 1764–1783. Není však vyloučeno, že se dvůr objevuje již v roce 1632, kdy se v taxe vyjmenovává stav dobytka „ve dvořích Medenném, Vostrovském a Pustém“,⁵⁹⁾ takže Pustý by mohl být onou lokalitou Wüstewiese. Schallerova i Sommerova topografie již uvádí obě jména: 1790 „Wüstewiese itzt Neuhof genannt“,⁶⁰⁾ 1834 „Mhf. Neuhof sonst Wüste Wiese genannt“.⁶¹⁾ Dvůr byl zcela zlikvidován v letech 1948–1980, dnes zde stojí pouze zchátralé vojenské objekty.

23. Ostrov, něm. Spörning

zaniklý dvůr 8,9 km v. od Mimoně. Pf III, 299.

Původně ves, náležející v roce 1432 k hradu Stohánku: „s Ostrowem wsí“.⁶²⁾ Jak uvádí J. Müldner,⁶³⁾ podnikl nový majitel mimoňského panství Jan Myllner z Milhauzu v roce 1606 „mnohé nákladné úpravy a stavby a svedl ves Ostrov k nově založenému dvoru poplužnímu“. Dvůr převzal německé jméno vsi Ostrov – Spörning, které se objevuje již v roce 1592: „Auffm Spörnichen“.⁶⁴⁾ V literatuře se rovněž udává chybné jméno Ostroh, které nemá oporu v pramenech. Patrně se těžko věří tomu, že

⁵⁵⁾ F. Beneš – K. Beránek (ed.), *Soupis česky psaných listin a listů do roku 1526*, díl I., sv. 1/1, Praha 1974, s. 3.

⁵⁶⁾ NA Praha, DZV. 5 D 17.

⁵⁷⁾ J. Schaller, o. c. v pozn. 30, s. 240.

⁵⁸⁾ J. G. Sommer, o. c. v pozn. 11, s. 254.

⁵⁹⁾ T. V. Bílek, *Dějiny konfiskací v Čechách po r. 1618*, Část druhá, Praha 1883, s. 1275 (z Archivu místodržitelského C. 215, Z. 6).

⁶⁰⁾ J. Schaller, o. c. v pozn. 30, s. 241.

⁶¹⁾ J. G. Sommer, o. c. v pozn. 11, s. 252.

⁶²⁾ *Archiv český 6.* (ed. F. Palacký), Praha 1872, s. 486.

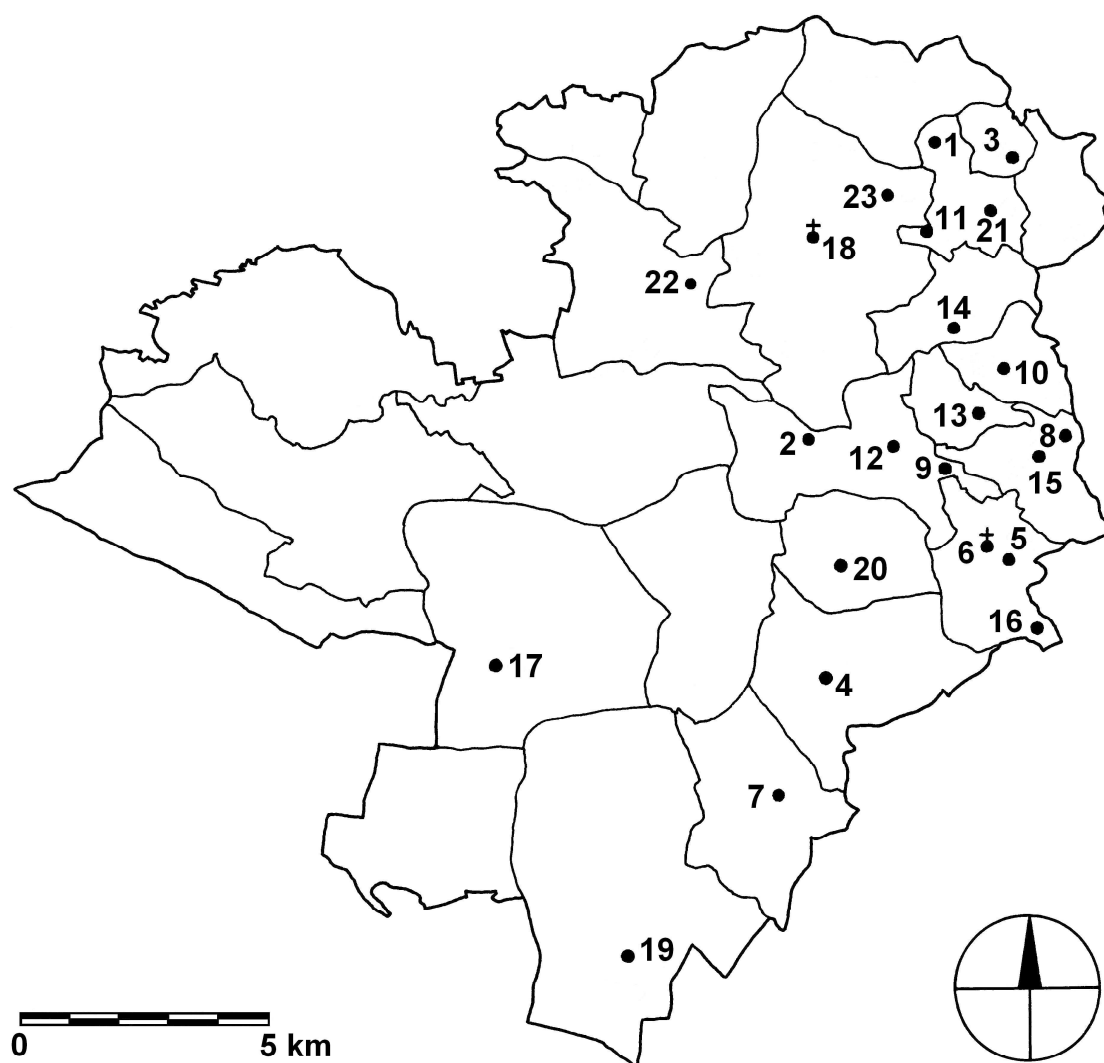
⁶³⁾ J. Müldner, *Mimoň pod panstvím Jana Myllnera z Milhauzu*, Bezděz V, 1934, s. 57–58.

⁶⁴⁾ F. Runge, *Orte und Leute von nah und fern in den alten Hennersdorfer Schöppenbüchern*, *Mitteilungen des Vereines für Heimatkunde des Jeschken-Isergaues* 27, 1933, s. 101.

dvůr na ostrožně by se mohl jmenovat Ostrov a nikoliv Ostroh. Dvůr Spörning byl zbořen v letech 1948–1980.

Obrázek: *Vesnice a dvory zaniklé na území Vojenského výcvikového prostoru Ralsko v době jeho existence (1946–1991).*

Čísla souhlasí s označením lokalit v článku.

Závěr

Vlivem přírodních podmínek a historického vývoje dosáhlo osídlení na území pozdějšího vojenského prostoru rozdílné úrovně. Ve východní hustě osídlené části tohoto regionu byly soustředěny vesnice hradištského kláštera (Kostřice, Horní a Dolní Krupá, Chlum, Jablonec, Jezová, Okna, Olšina, Židlov), v severní části vesnice náležející

jící k panství hradu Děvín (Černá Novina, Holičky, Hvězdov, Medný, Noviny, Ostrov, Palohlavy, Ploužnice, Svěbořice). Některé z nich byly původně samostatnými statky (Medný, Svěbořice). Centrem celého regionu bylo královské město Kuřívody, založené ve 13. století. Celá část tohoto prostoru západně a jihozápadně od dnešní silnice z Mimoně na Mnichovo Hradiště náležela ke královskému hradu Bezdězu, tvořena hustými lesy a na samém západním okraji slatinami a mokřinami. Až do novověku nebyl tento prostor prakticky osídlen. Jedinou výjimkou byla ves Brenná v severozápadním cípu vojenského prostoru, která však již od středověku patřila k Zákupům. V prostoru jižně od ní vzniklo několik osad teprve na počátku 18. století (Boreček, Hradčany, Strážov).

Zřízení a využívání vojenského výcvikového prostoru v letech 1946–1991 mělo za následek zánik dvaceti vesnic a tří velkých hospodářských dvorů, v nichž před válkou žilo na 4000 obyvatel. Zůstalo zachováno, a to ne v úplnosti, pouze několik vesnic v okrajových částech území (Boreček, Brenná, Hradčany, Hvězdov, Náhlov, Ploužnice) a torzo jediného města uvnitř tohoto prostoru – Kuřívod. Jedinými zachovanými sakrálními stavbami v celém prostoru zůstaly kostely sv. Jana Křtitele v Brenně a sv. Havla v Kuřívodech.

Summary

Extinct Villages in the Military Area Ralsko 1946–1991

The Military Training Area Ralsko came into being in 1946 and until 1968 it was used by the Czechoslovak Army. After the Russian occupation in 1968 it was passed over under the administration of the Soviet Army that has operated here until its withdrawal in 1991. As a result of the establishment of artillery and tank polygons in the military area round the airport in Hradčany, twenty villages and three agricultural estates were physically destroyed (see their list in the article). The new village Ralsko resident in Kuřívody was created on the major part of this region.

Keywords

army, extinct village, extinct agricultural estate, military training area, Ralsko